

The image shows the front cover and spine of a book. The cover is decorated with marbled paper featuring a complex pattern of blue, gold, and red. The spine is bound in dark green cloth with gold bands. The title and volume number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok.

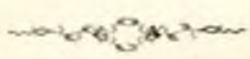
18.

18
129

BALOLDAL

ÉS

SZABADELVÜSÉG.

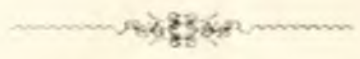

IRTA

Erdélyi János

X. Y.

5.

PEST,

NYOMATTA EMICH GUSZTÁV, M. AKAD. NYOMDÁSZ.

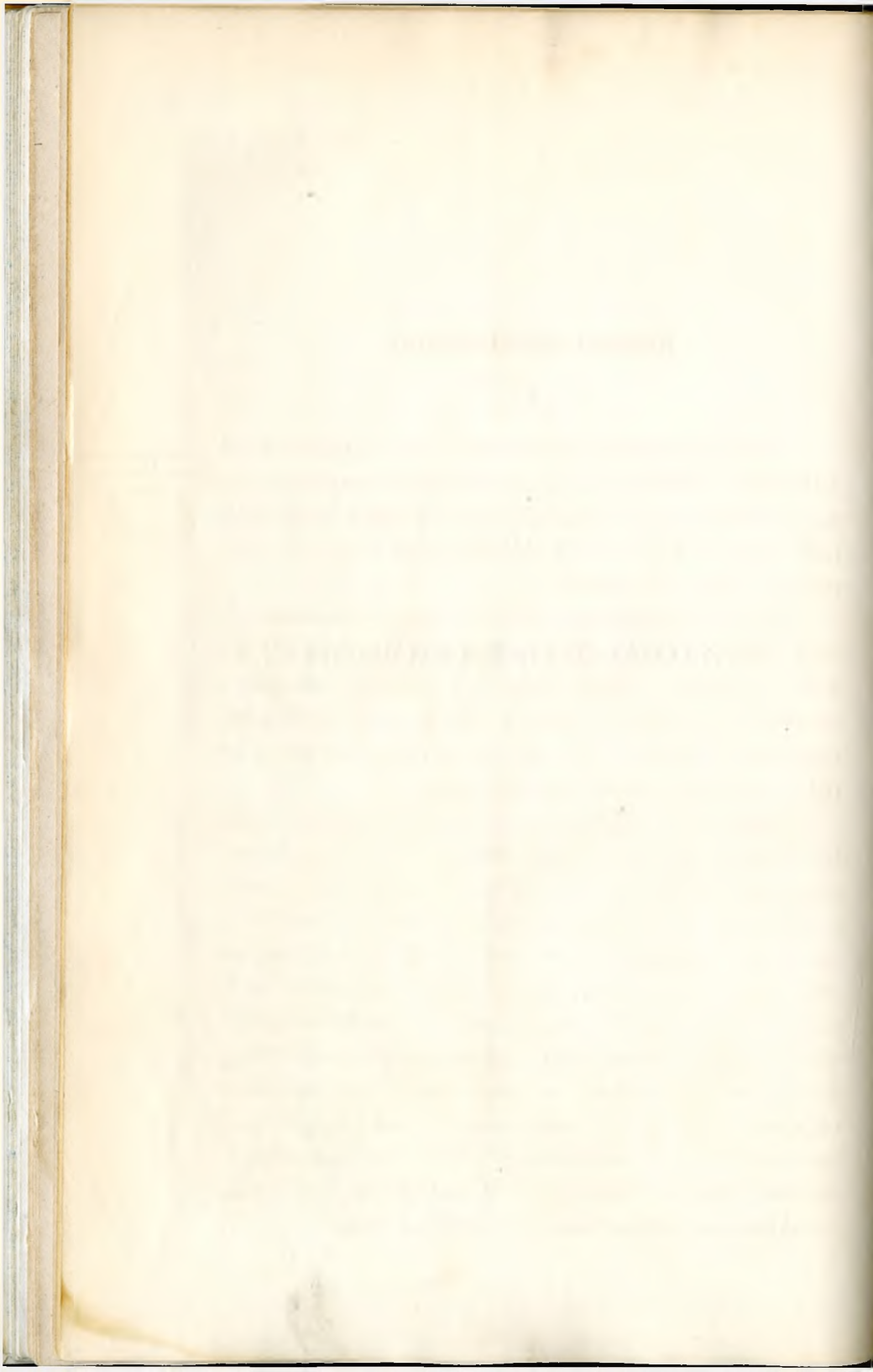
1868.

Dr. Gy. Keményi által előkészített János, erre néve kelt. a v. Magyar Conventus Politolika "circums", A.
Eltelt állal iszt népírel borítékját.

D^e BALLAGI GÉZA.

I.

KÖZJOGI PÁRTHARCZUNK.

Közjogi pártharcunk.

I.

Az üres dilettantismusnak és az ámitó nyegleségnek jellemző vonása, hogy a phrasis-gyártás nagy szavaival és uton-utfőlen forgó vezérszókkal igyekezik hatni azoknak nagy tömegére, kik gondolkodni vagy nem szeretnek, vagy nem tudnak.

De a csillogást ilyenekkel — ismerve hatásukat — nem vetették meg soha népek sorsán munkálkodó komoly politikai pártok sem; és a pártéletet vizsgálva, elmondhatjuk, hogy: ebben a tekintetben egyik pártnak sincs — alakult légyen az bármily kérdések körül — a másiknak mit szemére vetni.

Midőn ma a politikai törekvések érvényre jutása felett végre is csak a közvélemény súlya dönt, természetes, hogy a pártok nem érik be a bölcsekedőnek, vagy a jóhiszemű absolutistának exclusiv törekvésével — az igaz utat világossá tenni önmagának és azoknak, kik véle egy színvonalon állnak, megvetve minden olcsó eszközt a kívül állók megnyerésére: hanem megmozdítanak minden követ, hogy a legszélesebb tömegek megnyerésével is segítsék a közvélemény mérlegét saját oldalukra billenteni; nem vethetik meg a nyegleség eszközeit sem — becsületükre válik, ha megvetik az ámitását, ha nem használnak olyanokat, melyek törekvésükkal, céljaikkal merev ellentétben állnak.

A phrasisok a pártharcban; politikai czégek és politikai reclame.

Csillogó szavak, hangzatos általánosságok, nagy és magasztos fogalmak pusztá czége is mindenkor megnyerte ott a természeti ösztönöket, a hol az elmék megnyeréséről szó sem lehetett, mivel azok a kérdés lényegébe behatolni sem tudtak.

Nem csoda tehát, ha ilyen jelvényféléket tűznek ki a pártok arra, a mit árulnak, hogy azok is, kik tulajdon itélettel az áruk felett nem bírnak, véleményt képezhessenek maguknak azokról.

Csak akkor fogunk az undor megvetésével elfordulni a tömegre számított e reclame-tól, ha a czégek hamisak, ha mást árulnak alattuk, mint a mit hirdetnek.

A baloldal szabadelvűsége; pártjaink alakulása és a szabadelvűség; pártjaink alakulásánál nem volt és programjuk bírálatánál nem lehet döntő tekintet a szabadelvűség.

Mindenekelőtt tehát nem tartozunk azok közé, kik feljajdulnak, ha látják, hogy a kormányon levő országos többség ellen küzdő pártok minden alkalmat megragadnak szabadelvűségük proclamálására, ha igyekeznek a többség politikájának szabadelvűségére rálicitálni, ha néha elég bátrak egészen saját maguknak monopolizálni minden szabadelvűséget.

És nem is olyan nyegle a kérkedés, mint a minőnek látszik.

Igaz ugyan, hogy mostani pártjaink alakulásánál a szabadelvűség szóba sem jöhetett, szabadelvűségi kérdések arra befolyással nem voltak.

A pártok különbsége tehát tulajdonképen nem is volna a szabadelvűségben kereshető és programjuk bírálatánál ez nem is lehetne döntő tekintet.

Továbbá: igaz ugyan, hogy most is, ámbár ama kérdések, melyek pártjaink alakulására döntő befolyással voltak — rég kinyerték megoldásukat szentesített törvényekben — még mindig az elébbi (nem szabadelvűségi) tekintetek tartják együtt a pártokat; és bár égető szükségünk volna rá, a szabadelvű-

ségi kérdések napirendre jutását még mindig hiába kell várunk — hiába mindaddig, míg az ellenzék merev mozdulatlanságában megmarad a már eldöntött pártcsaták terén, ostromolva folyton azon alapot, melyet a kiegyezkedés létre hozott, hogy legyen min haladunk, miután szabadelvű intézmények tekintetében a polgárosult Európától oly messze elmaradtunk.

A helyett, hogy az ellenzék e haladásban serkentője és ellenőrzője lenne a többségnek, kormánynak — háttal fordul feléje, bár magát pár excellence szabadelvűinek mondja; és nem csak hogy maga nem sürgeti, hogy a pártküzdelem, a kormány működése, a törvényhozás e térre tereltesék, hanem e törekvésében — ha ugyan megvan benne — a többséget is egycsesen gátolja, a mennyiben kényszeríti szemben a folytonos támadásokkal, minden eszközeit, minden erejét — fokozva azt akár természetellenes koalíciókkal is — azon mű megvédésére fordítani, melyet csak az imént hozott létre, hosszú évek súlyos munkálkodásával.

Az ellenzék ez abnormis eljárása magyarázza pártjaink abnormis alakulását is; mindenikben találunk egymás mellett ülve aristocratát, feudálist, democratát, ultramontánt, szabadelvűt.

De habár igaz, hogy pártjaink alakulásánál nem volt és programjuk bírálatánál nem lehet a szabadelvűség a döntő tekintet, még sem tartozhatik az egészen mellőzendők sorába.

A közjogi rendezkedés annyira kiható lehet az egész államéletre, közelebb-távolabbról érinthet annyi más rayonba eső kérdést, hogy sok tekintetben szabatosan meghatározható viszonyban állhat a szabadelvűség vagy principiumaival is.

Ellenokok. A közjogi rendezkedés összefüggése a szabadelvűség nagy principiumaival.

A mi közjogi rendezkedéstünk az ilyenek közé tartozik, és azért ismétélhetjük, hogy a kérdés a szabadelvűséggel, közjogi kérdések körül alakult ellenzékünk-nél sem olyan nyegle, mint a miónek látszik.

De midőn egyfelől készséggel megteszszük e concessiókat, másfelől szabad lesz kérdentünk : mennyiben lehet ellenzékünk törekvéseiben, céljaiban, eszközeiben feltalálni a fennen hirdetett szabadelvűséget? mennyiben árulja czége alatt valóban azt a mit rajta hirdet? mennyiben mulja felül szabadelvűség tekintetében a többséget, melynél magát szabadelvűbbnek nevezi — nem csak, hanem a melylyel szemben egyedül magának vindicál minden szabadelvűséget.

Mind e kérdésre felelni kell az ellenzék ama törekvéseinek, javaslatainak, fellépéseinek, melyek által a többséggel összeütközésbe jutott.

Ezek vizsgálatát ott kell kezdenünk, a hol a pártok külön alakulása eldőlt.

II.

A mai jobboldal és baloldal alakulásának genesise. Az alkotmányosság inau gurálása Laj tán-tul.

A 61-diki felirati és határozati pártok nem a mai jobboldal és baloldal. A mai jobboldal és baloldal akkor alakult meg végleg, midőn a 61-diki második felirat követelményeinek teljesítése biztos kilátásban volt már, és az egyetlen nehézség csak is abban rejlett, módot lelmi a *pragmatica sanctio* óta soha sem tagadott közösügyek olyan elintézésére, mely összhangban állna az utolsó alkotmányos aeránk óta történt változásokkal.

1848-ig ő F e l s é g e örökös tartományainak képvisellete nem lévén, e tartományok minden ügyét *absolutisticus* uton intézte a korona, melyet saját királyunk hordott fején; addig azon ügyeket, melyek velünk s

ama tartományokkal közösek, elintézhettük egyetértve a Felséggel egyedül, ki ama tartományok képviselője és joguk korlátlan birtokosa volt.

De miután ama tartományok is az alkotmányosság élvezetébe léptek — gyakran ismételt saját óhajtásunkra és saját alkotmányunk kitűnő biztosítására — velük közös ügyeinket velük egyetértve kellett elintéznünk.

Módot találni ez elintézésre volt tehát a feladat, midőn a 18 éves rémuralomból ismét alkotmányos életre ébredve, alkotmányos életet leltünk Ausztriában is.

A nézetek e feladat megoldása körül alakították meg a mai jobboldalt és a baloldalt külön árnyalataiban. Vizsgálódásainkat ezeknél kell kezdenünk.

III.

A közös ügyeket a baloldal nem tagadta soha sem.

Ha „közösen érdeklő viszonyoknak“ is szeretne nevezgetni darab ideig, senkit sem fog zavarba ejteni e különbség.

Csak olyan, mint az első különbség a katolika és a görög egyházak dogmái közt: „homouzion“, „homoüzion“.

A baloldal meggyőződésének a közös ügyek létezéséről és elintézésük szükségéről Tisza Kálmán maga adta a legszabatosabb kifejezést a nagy közösügyi viták alkalmából mondott e szavaival:

„Meggyőződésem, hogy ha a közösen érdeklő viszonyokat tisztán körvonalozni tudjuk, ha megtudjuk állapítani azoknak kezelési módját, úgy, hogy hazánk törvényes függetlenségét és alkotmányát a mellett sértetlenül megőriztük, nagy szol-

Nézetek a közös ügyek körül. Tisza K. nézete.

gálatot tettünk a jövőnek; — mert ezen közösen érdeklő viszonyok voltak szerintem főokai azon, három századnál tovább, hol titokban, hol nyíltan hazánk fennállása és alkotmányunk ellen intézett törekvéseknek, melyek miattelődeink az ország létének fenntartására, az alkotmányon ejtett sérelmek orvoslására, voltak kénytelenek fordítani azon erőt, mely hazánk virágzását lett volna hivatva előmozdítani.“

Tisza nyilatkozta ki azon óhajtását, hogy „a közösen érdeklő viszonyok, ezen lappangóláz, mely századokon keresztül sorvasztá nemzeti testünket, valahára tisztába hozatva, ártalmatlanná tétessék.

A Deák-párt idevágó javaslatával szemben Tisza pártja ellenjavaslatokkal állott elé.

Mindenekelőtt ezeket kell vizsgálat alá vennünk, ha meg akarjuk állapítani azon állítások érdemét, melyekkel magát a baloldal nem csak szabadelvű, de a jobb oldalnál szabadelvűbb pártnak is hirdeti.

A 67-es bizottság kisebbségi javaslata esonkításból származó esonkmunkálat. A baloldal eredeti javaslata.

A 67-es bizottság kisebbségének javaslatát tanulmányozva, legelőbb is azon eredményre jutunk, hogy a közös ügyek részletes szabályozásába nem is bocsájtkozik. S mi több, oly gyakorlati eljárást sem formuláz, mely akár az 1723. törvényekben kimondott, vagy azokból folyó kölcsönös kötelezettségeket, akár az 1848. III. törvényezikkben megállapított befolyásunkat biztosítaná.

A mit a 67-es bizottság kisebbségének javaslata kimond, sok a halálra, életre kevés; nemzetközi viszonyokban bármily idegen államokra alkalmas és magá-

ban értetik; de reánk már azért sem alkalmazható, mert sem együtt birtoklási, sem közbiztonsági tekintetben a szükséges eszközöket sem nem szabályozza, sem nem körvonalozza.

Az egész csak szövetségi tervezet, melyet külön hatalmak időről-időre köthetnek és felbonthatnak, holott a *pragmatica sanctio* maga nem mulékony, hanem szabályozott eljárást követel.

Ezenfelül folytonos egyezkedést tételez fel, mely nemcsak, hogy a *pragmatica sanctio*t nem biztosíthatja, hanem különösen nem háritja el azon surlódásokat sem, melyek ily állapotban természetesen bekövetkezhetnek és ennyiben épen Tisza Kálmán fennebbi szavaival áll összeütközésben.

Esonka munkálat, melynek minden betűjéből e szóríki: *Elveszett Saguntum*, miglen Róma tanakodott — valóban csonkítás által létesült.

A baloldal eredeti javaslata tulajdonképpen nem ez, hanem a 67-es bizottság 15-ös albizottsága kisebbségnek munkálata.

A 15-ös bizottság kisebbségnek munkálata.

Ennek csonkításából alakult az országgyűlés elé került ellenzéki javaslat.

A Deák-párt javaslata mellett valamennyi felmerültek közt ez az egyetlen, mely az általa tárgyalt kérdés megoldását komolyon és részletezve fogamatba venni legalább megkísérelte.

A balközép önmaga vetette vissza egyetlen munkálatát, mely a positivitás jellegét magán hordta.

A mennyiben pedig önmaga visszavetette, talán feleslegesnek látszik itten taglalásába bocsájtkozni.

De tekintve, hogy ez az egyetlen positiv javaslat, mely fényt deríthet a pártvezérek intentióira, hogy

vége nagyrészt épen azon részeiben, melyekben szabadelvüség érdeke is érintve vannak, átment az országgyűlés elé került javaslatba is, mindenekelőtt e munkálatot akarjuk taglalni a szabadelvüség szempontjából, mire könnyű lesz kimutatni az eltérések érdemét a másik munkálatban, de kimutatni egyszersmind azt is, hogy szabadelvüség szempontból a két munkálat lényegileg ugyanazon ítélet alá esik.

IV.

A bihari pontok; a közös miniszterium, a baloldal javaslata ennek pótlására.

Az ellenzék legujabban is a „bihari három pontban“ azt hangsúlyozza első sorban, hogy nem kell közös miniszterium.

Egyszerű következménye ennek, ha elveti a delegatiót. A harmadik pont — a honvédelem ügye, mely azóta különben is már kielégítő megoldásnak indult — nem képezhet elvi pártkülönbséget.

Midőn tehát az ellenzék a közös ügyeket, — melyeket komolyan soha sem tagadott — más módon akarja eldöntetni mint a többség, mindenekelőtt más módon akarja szabályozni ezekre nézve a végrehajtó hatalmat, a mivel aztán szoros összefüggésben áll, hogy más módon kell elintézni amaz ügyek azon részét is, mely a törvényhozás körébe esik.

Ehhez képest fel is állított a 15-ös albizottság kisebbségének munkálatában egy javaslatot, mely a közös ügyekre rendelt végrehajtó hatalom azon szervezését pótolná, melyet a többség a közös miniszteriumokban létesített.

A közös pénzügy-miniszterium a másik két közös miniszterium consequentiája lévén, a kisebbség javaslatának mindenekfelett a külügyekre és a hadügyek kö-

zős részére rendelt végrehajtási hatalom oly szervezete-
rére kellett gondolnia, mely a közös miniszteriumokat
feleslegessé tehetné.

Találunk is ilyen szervezetet a munkálatban mind
a hadügyekre, mind a külügyekre nézve.

Itten nem akarunk bővebben kiterjeszkedni arra,
mikép képzei a kisebbségi javaslat a hadügyek elinté-
zését; hálás tér nyílik ugyan itten a munkálat gyakor-
latlanságának fejtegetésére, de fő-szempontunkkal, a
szabadelvűséggel, parlamentarismussal
ez oldala a dolognak nincs olyan összefüggésben, hogy
hosszasabban tárgyalhatnók; néznünk kell oda, a hol
sokkal élesebben támadja meg e munkálat a szabad-
elvűséget, a parlamentarismust.

Egy szerény — talán alaptalan — észrevételt azon-
ban még sem nyomhatunk el.

A javaslat szerint a fejedelem, a hadak fő ura, a
hadügyekben egy hadparancsnokság által in-
tézkedik.

Igy akarta kikerülni az ellenzék a két állam had-
ügyére mellett működő harmadikat, a közöset.

Meglepetve kérjük: vajjon ez nem-e inkább ki-
játszás, mint kikerülés?

Van-e abban érdemlegesség, hogy a hadpa-
rancsnokság a két országos hadügyér ellenjegyzése
mellett rendelkezik?

Felelősségben ez sem nyújt többet; a mi
hadügyérünk is felelős ellenjegyzése után, és e te-
kintetben semmivel sem kevésbé parlamentáris.

Es a hadparancsnokság kevésbé közös-e a mi mi-
niszteriumunknál, azért, mivel nem miniszterium, ha-
nem — hanem —

Ohó! mi is csak?

A javaslat
összeütközése
parlamenta-
rismussal, sza-
badelvűség-
gel.

Furcsa szaga van ennek a hadparancsnokságnak! És, ha sem a parlamentarismus, sem a nem-közöség tekintetében előnyt nem látunk benne, látunk hátrányt különös jellege miatt, melyet sehogy sem tudunk beleilleszteni a parlamentarismusba.

Furcsa szaga van, dicasterális szaga, és élénken illusztrálja egy „pecsovicznak“ mindenestre túlzott rágalmát, hogy a mai ellenzékhez jó contingenst állítottak a 47-es megyeisták és dicasterialisták — oroszánbőrben.

A parlamentarismus egyes fő-hivatalnok személyes igazgatását és felelősségét követeli; a félhomályos, gyakran egészen titkos dicasteriális igazgatást nem tűri meg; a szánandóan nevetséges „Hofkriegsrath“-ra látszik a baloldal e javaslata „surrexit“-et kiáltani.

Csupán csak ezekben áll észrevételünk; a mint már kiemeltük volt, czélszerűségi fejtegetésbe nem óhajtunk bocsájtkozni.

A külügyek javasolt elintézésében még bővebb tért találunk vizsgálni, mily viszonyban áll a munkálat a parlamentarismussal.

Magyarországnak is, Ausztriának is van egy a fejedelem személye mellé rendelt felelős minisztere.

Ezek tanácsával él a külügyekben a fejedelem, a ki azonban helyettesítheti magát házának minisztere által.

A fejedelem személye melletti miniszteriumok vezetésére mindenestre jó volna legalább is Castort és Polluxot importálni a görög mythológiából. De azon váratlan esetben is, ha ezeket meg lehetne nyerni úgy hiszem jobb szeretne a külföld egy emberrel végezni, mint kettővel; no de hagyján, írják alá az okmányokat „Castor et Comp.“

A külügyek.
Két külügy-
miniszter. In-
parlamentaris
összeütközé-
sok.

Csak értsenek egyet.

De előfordulhat hétköznapi kérdésnél is, hogy a két miniszter nem ért egyet. Annyi száz meg száz folyó, sürgős elintézését kívánó kérdésnél nem-e sokkal több ez a valószínűség? És mellőzve a valószínűséget, a makacsság sem tagadhatja a lehetőséget.

A legsecskélyebb eltérés után is a fejedelemnek kell választani a két nézet közt. Kevéssé parlamentarizmus dolog; de hagyján. Van mégis egy miniszter, a ki viseli a felelősséget (persze csak az egyik ország előtt.) A másik, a bizalomvesztett, visszalépni kénytelen; és vajjon ez aztán részleges, vagy teljes országos miniszterkrízis-e; és vajjon hogyan állunk, ha az országgyűlés, mely előtt felelős, meg van elégedve a lelépni kénytelen miniszterrel?

Már ez önmagában oly összeütközéseket hozhatna létre, melyeknek parlamentarizmus államszerkezetben a lehetetlenségek közé kell tartozni.

Szabadjon itt még azon szembeszökő hasonlatosságra utalnunk, melyet ezekben és abban látunk, hogy a hadügyi intézkedések egy részénél is két hadügyminiszter ellenjegyzése szükséges.

De hátra van még a dolog vastagabb vége.

És az „uralkodóház minisztere.”

Kereken kimondja a munkálat, hogy az sem Magyarország, sem Ausztriának minisztere nem lehet.

Mig tehát a Deák-párt állított minisztereket, a kik közösek, a baloldal jobbnak gondolt olyanokat, a kik mindkettőnké, de egyikünké sem.

Sem Magyarország sem Ausztria parlamentje felelősségre nem vonhatja őket. Felelősök egyedül a koronának, melynek háta mögött állnak.

Egy absolutistikus miniszter, a ki mindkettőnké, de egyikünké sem.

Absolutisticus, a legmeztelenebben absolutisticus miniszterek.

Roszbabbak a dicasteriumnál is, mert a felelősség eszméje abban is megvan némileg. Törvényesítve volna benne egy alak legtörvénytelenebb napjainkból, a kéz alatt működött idegen teljhatalmas, ki kívül áll a parlamentarismusnak, tehát az alkotmányoknak keretén is.

Nekünk sem nem fejedelmünk, sem nem kormányunk, és mégis intézkedik — ha nem puszta figura — ügyeinkben.

Osinos egy aquisitió!

Ilyennek képzelék baloldali matadorjaink a parlamentar is (?) executívát.

V.

A törvényho-
zás körébe eső
működés. A
delegatiót pótló
tervezet.

Am lássuk, millyennek képzelék a törvényho-
zás körébe eső parlamentar is működést azon ügyekben,
melyek Magyarországgal és Ő Felsége többi tartomá-
nyaival a dolgok természete és érdekeink ugyanazonos-
sága folytán közösek.

Ez ügyekben a többség az executívára nézve a kö-
zös miniszteriumokat, a törvényhozásra nézve a dele-
gatiókat fogadta el.

Az ellenzék elvetette mindakettőt, és a törvényho-
zás körébe esők iránt vezérei a 15-ös albizottsági ki-
sebbségnek javaslatában a következőket követték:

A magyar miniszterium és az ausztriai miniszte-
rium közösen készített javaslatukat az illető országgyü-
lések elé terjesztik. Ha egy javaslatban nem tudnak
megállapodni, mindenik a másik miniszteriumét is előter-
jeszti a maga országgyűlése elé. Ezek alapján fog létre-
jönni két önálló országos megállapodás. Ha ezek egy-

értelműek, az ügy el van döntve. De ha megegyezésre jutni nem tudtak:

„mindenik választ kebeléből a paritás alapján egy javaslat készítő küldöttséget, mely két küldöttség az egyetértés létesítését megkísérli és a javaslatot, vagy ha egyező értelemre nem juthatott, az eltérő javaslatokat tárgyalás végett az öt kiküldött testületekhez benyújtja“ — (mely utóbbi esetben hosszú vargabetű után ismét ott állna az ügy, a honnan kiindult, midőn a két miniszterium megegyezésre jutni nem tudott.)

Az így kelt határozatokat mindkét külön álló törvényhozó testület felterjeszti ő Felségéhez.

Egyszerű a szentesítés — ha a két határozat egyértelmű.

De ha eltérők — akkor dönt a fejedelem, szentesíti azt, a melyiket, és az ezáltal törvényévé válik amaz országnak is, melynek törvényhozó testülete elvetette.

Értelem nélküli czég itt aztán a „törvényhozó“ név.

Határozni fognak „de nobis, sine nobis“ — sőt egyenesen akaratumk ellenére.

Egyik vagy másik államban váltakozva folyton tápláltatni fog az ingerültség a Felség legmagasabb személye iránt.

A képviseletnek, a monarchicus de egyszersmind az alkotmányos érületnek is mesterséges demoralisátója ez.

Nem lesz a törvény reánk nézve egyéb mint „ordonance.“

Nem fog semmiféle más jogczimen alapulni, mint a fejedelem parancesszaván.

Biztosítva lesz alkotmányosság, parlamentarismus mellékes kérdésekben; de minden évben ki leszünk té-

Az absolutisticus éi. „De nobis sine nobis“; a képviselet és az alkotmányos érület demoralisátója.

ve azon veszélynek, hogy életbe vágó, sarkalatos ügyeink a b s o l u t i s t i c u s módon intéztetnek el.

Ime Tisza, Ghyczy, Nyáry, Ivánka rendíthetlen ragaszkodása a szabadelvűséghez.

E szép tervet ők componálták; ilyen könnyen bának elez urak alkotmányossággal, parlamentarismussal.

Ugyan mit várhatnánk tőlük, ha döntő befolyásra vergődhetnének, a mitől eddig hála istennek jó csillagunk megóvott bennünket.

Nem az a kérdés, a lényeges, vajjon akarják-e ezt és épen ezt, hanem az, hogy ilyesmi fogalmaikkal a szabadelvűségről összefért, és összefért lelkiismeretükkel.

Ehhez képest valóságos bagatelle azon könyelműség, melylyel a szabadelvűség a-b-c-éjét lábbal tiporták a végrehajtó hatalom rendezésére készített javaslatukban.

Gyakorlati szempontok.

Bizonytal, ha a kettő közt kell válogatni, csupán reactionárius vethetné el a delegatiókat — még akkor is, ha gyakorlatiasság tekintetében a javaslat fellelte állna a delegatiók intézményeinél.

Hogy pedig gyakorlatiasság tekintetében is messze elmarad mögötte, kiviláglik a javaslatból magából, a nélkül, hogy hosszas fejtegetésbe kellene bocsájtoznunk oly irányban, mely kitűzött körünkön túl esik.

Egyedül annyit akarunk megjegyezni, hogy a közös ügyek elintézésénél egység, gyorsaság kell; e javaslat szerint is közösek a hadügyek egy része és a külügy.

Valóban azon módot, mely szerint e munkálat a végrehajtó hatalmat szervezni akarja, csakis azért nem nevezhetjük a gyakorlatlanság ne továbbjának, mert itten felül van mulva.

Kerüljön fel egy sürgős külügyi kérdés, mint a hogy a külügyi kérdések rendszeren sürgősek szoktak lenni.

Tanácskozik rajta a két miniszterium, még pedig annál hosszasabban, mentől kevésbé tud egyetértésre jutni. Végre meg nem egyezve, külön javaslataikat országgyűlésük elé terjesztik.

Az országgyűlések közös megállapodásra jutni nem tudván, javaslatkészítő bizottságokat küldenek ki. Ezek elkészítik a javaslatot, melynek alapján a két törvényhozás újból tanácskozik és ha egyértelmű határozatra jutni most sem tudnak p. o. Magyarország akarata ellenére is a fejedelem a reichsráth határozatát fogja érvényre emelni, a mi meg lehet, hogy Tiszának, Ghyczynek, Nyárynak, Ivánkának a delegatiónál kedvesebb — de bizonyára veszélyesebb.

Csak mindezek után lehetne aztán intézkedni ama sürgős külügyi kérdésben.

Végre, hogy a két miniszterium nemzeti jellegére, önállóságára mily hatással lehet a folytonos együtt-javaslatkészítés, együtt-működés, azt az olvasó ítéletére bizzuk.

VI.

De hisz Tisza, Ghyczy, Nyáry, Ivánka e javaslatát a baloldal maga elvetette és helyébe másral lépett az országgyűlés elé.

E javaslat elvetése, és a 67-es bizottság kisebbségének munkálata.

Ismerkedjünk meg e második — végleges — munkálattal, melyet a baloldal most is fennem lobogtat, hogy láthassuk!

- 1) mennyiben egyez az elsővel?
- 2) miben tér el?

3) miben gyakorlatiabb, kimerítőbb, érdemle-
sebb és főleg

4) mennyiben szabadelvűbb az elsőnél?

5) végre, hogy véleményt képezhessünk magunk-
nak az iránt is, vajjon miért vetette el az ellenzék az
elsőt, midőn elfogadta a másodikat?

A mennyiben pedig e munkálat az, melyre a bal-
közép ma is hivatkozik, melyet ma is szembe állit szen-
tesített törvényeinkkel, nem lesz felesleges egész szöve-
gét közölni. *)

VII.

Párluzamok.
Visszarottegés
a 15-ös bizott-
ság kisebbségi
javaslatának
cynismusától.
Egy politikai
ennuch.

Közöltük e munkálatot egész terjedelmében, hogy
egybevetve azt az elébb ismertetettel, tiszta választ alkot-
hassunk magunknak azon kérdésekre, melyeket az eléb-
bi fejezet elején felvetettünk.

Világos mindenekelőtt, hogy e második munkálat
az elsőből alakult.

Annak okát, hogy a párt vezérférfjainak első mun-
kálatát elvetette, tekintve azt, hogy a két munkálat érde-
mileg alig tér el egymástól, csakis abban lehetjük fel:
hogy szemben a közvéleménnyel mégis genirozta
az illetőket ama cynismus, melylyel az első javaslat
az absolutisticus élt kimondja.

Ahhoz, a miből ez kérlelhetlenül következik, ra-
gaszkodtak ugyan. — mert a Deák-pártét mellőzve,
más megoldást nem találhattak — de az utolsó conse-
quentiákat kimondani nem merték, és így e munkála-
ton a komoly akarat sem látszik meg a kitzüött feladat
megoldására.

*) E munkálat szó szerinti szövegét e füzet függelőke alatt találja az
olvasó, ama helyek ritkításával, melyek fejtegetéseinkkel szoros összefüggés-
ben állnak.

Egész terjedelmében megerősíti a róla fentebb mon-
dottakat.

Valóban az első javaslat meztelen cynismusának
nyomasztó hatása alatt addig castráltak azt, míg a
második munkálatban valóságos politikai eunuch lett
belőle.

De azért szabadelvütlenségéből mit sem
engedett a baloldal — csak a formát akarta megmen-
teni, akár a gyakorlatiasság utolsó árnyának feláldo-
zásával is.

A mint mondtuk : a miből az absolutisticus él kö-
vetkezik, a miben az első munkálat szabadelvüséget,
parlamentarismust lábbal tapos, ahhoz ragaszkodik a
második munkálat is.

A külügyek elintézésére készült tervezetben itt is
meg van a két felelős és a harmadik nem felelős
miniszter.

A két felelős miniszterium viszonyainál fogva itt
is parlamentáris életben elő nem fordulható összeütke-
zéseknél áll nyitva a tér.

A nem-felelős miniszter itt is monstrum.

A két hadügyi miniszterrel csakugy áll a dolog.
E javaslat is inkább alkalmaz ugyanazon
hatáskörben két minisztert, mintegy kö-
zöset, kockáztatva így a legveszélyesebb
összeütkezéseket, permanenssé téve a leg-
esetlenebb nehézkességet.

A hadügyekben meg van tartva a dicasterialis fő-
hadparancsnokság.

A törvényhozási részre nézve meg van tartva az
előbbi munkálat fejtegetésében ismertetett nehézkes gé-
pezet, mely annyi inparlamentáris összeütkezésre szol-
gáltat alkalmat; de nincs oly szabatosan körvonalozva

Vesztetség a
gyakorlatias-
ságban, nyo-
reség nélkül
a szabadelvü-
ségben. Ujra
mind a régi jó
ismerősök

mint az első munkálatban, nincs kimondva, mi történjék, ha a javaslat-készítő bizottságok tanácskozása után sem tud a két országgyűlés egyértelmű megállapodásra jutni.

És itt fekszik legerősebb támasza azon vádnak, hogy e munkálat csakugyan semmi pozitív javaslatot nem formuláz.

Valóban: az eldöntés absolutisticus uton itt sincs kikerülve, hanem csak — kijátszva.

Igy újra találkozunk itten valamennyi régi jó ismerősünkkel, csakhogy az absolutisticus él a hallgatólagos elfogadás fátyolával van elboritva.

De mindez áldozat, a gyakorlatiasság és világosság rovására ép úgy, mint az önmegtartózkodás-teljes blamage, melytől vissza nem rettenve, egy komoly politikai párt terjedelmes munkálatot készít, mely a kitűzött feladat megoldását tulajdonképen meg sem kísérli, előtte is világos lévén, hogy minden lépéssel a Deák-párt tervezetének körvonalain kívül a szabadelvűséggel kell nyíltan összeütköznie: mindez kárba veszett.

Mert végre is az absolutisticus szellem e munkálat egész lényegében nyíltan felveti fejét.

Nem tűnik ki ugyan az ellenzék merőben negatív programjából: vajjon elfogadja-e a külpolitika egységének szükségét?

De ha elfogadja: a két parlamentnek szerinte külön kellene arra befolyását gyakorolni.

Ha a két parlament többsége külön, vagy éppen ellentétes irányt követ, akár csak mellékes kérdésben is, tekintve, hogy kiegyezkedés eszközlésére semmi érintkezés sincs köztük egy közös közegben: egymást vagy ellensúlyozzák, vagy éppen összeütköznek, fejedel-

Az önmegtartózkodás-teljes blamage. Elfogadja-e az ellenzék a külpolitika egységének szükségét? Ismét az absolutisticus él.

met és kormányokat pedig minden esetre azon helyzetbe hozzák, hogy az egyik fél határozatát elfogadva, a másik ellen az absolutisticus élt kell fordítaniok.

Epen az a többség munkálatának legerősebb oldala, hogy megőrzi egyrészt mindkét parlament befolyását a külpolitikára, míg másrészt lehetővé teszi azt is, hogy az egymástól eltérők egy közös végpontban egyesüljenek.

A többség munkálatának legerősebb oldala.

VIII.

Reflectálnunk kell még egy mozzanatra.

Különösnek fogja találni némely olvasónk azt a súlyt, melyet az ellenzék szabadelvűségének megítélésében arra fektettünk, hogy ő Felsége által absolutistice akarja eldöntetni a közéletünkben felmerülő legfontosabb kérdéseket: holott a Deák-párt javaslatában is találunk hasonló megoldási tervet.

Még egy mozzanat.

Ez a 15-ös bizottság azon javaslata, hogy ha a két országgyűlés nem tudna a quota valamelyik kérdésében — például a véradóhányadában, vagy az egyenesadó-illetékben — megegyezni, akkor a kérdést az előterjesztett adatok alapján ő Felsége fogja eldönteni.

Valóban — bár szerencsére nem volt rá szükség — a quota-deputatio tárgyalásaiban ez az eventualitás a többség javaslata szerint sem volt a lehetőségek közül kizárva.

Constatálnunk kell azonban mindezekelőtt, hogy e tekintetben a két párt javaslata közta legszebb harmonia — teljes unisono — uralkodik.

Kifogást csak a bécsi centralisták és a styriai autonomisták támasztottak.

Ezek természetesen inkább szerették volna a delegatiók tárgyalásaiba ölelni a quota ügyeit is, és ha a külön delegatiókban egyesülés nem történhetett, akkor a 37-ik pont értelmében együttes ülést tartanának a delegatiók szavazás végett, s az abszolút többség dönténé el a kérdésben forgó hányadot.

Ez által mi semmit sem nyerhettünk, de igenis sokat veszthettünk volna.

Miután ugyanis a terhekben való megosztásra nézve az uralkodónál, ki a vitába vonva nincsen, elfogulatlanabb félnek azon testületet, mely már nem tudott velünk megegyezni, nem tarthatjuk, nyerni mit sem nyerhetnénk.

Az uralkodó mindenképen ugyanannyi pénzt lát biztosítva a közös költségekre, míg ellenben a quota-vállalók érdeke az, hogy egyik fél a másikat kitelhetőleg nyomja.

E tekintetben a különbség a két párt közt abban sarkal, hogy a többség a szerinte nem szabadelvű módhoz csak akkor folyamodna, midőn az mindenik félnek előnyére válik, és csupán csak egyetlenegy kivételes esetben, — míg az ellenzék alkotmányunk egyik sarkkövévé tenni, rendszeresíteni akarta.

II.

ÉSZREVÉTELEK A PERSONÁL-UNIO
KÉRDÉSÉHEZ.

I.

Komoly politikai tények felett a chablon jelszavaival itélni nem lehet.

Bírálván viszonyunkat Ausztriához, azon életfontosságú és minden irányban nagy horderejű szövetséget, melyben avval állunk, úgy fogjuk találni, hogy az nem alapúl és nem is alapúlhat egyedül egy bármily magas és hódolatra méltó család örökösödési rendjén és családi történetének viszontagságain, nem alapulhat a véletlen játéknán, mely egy embert két ország királyává tett.

A 19-dik század minden elveivel ellenkezik a tiszta personal-unio, mely országok és nagy múlttal bíró nemzetek sorsában egyedül mérvadónak állítja az egyesnek örökösödési jogát.

A nemzetek sorsában más kell, hogy mérvadó legyen; nemzetek szövetségét minden szabadelvű fogalmak szerint csak az érdekek közössége és az ebből folyó közös ügyek létesíthetik, és az egyesnek örökösödési joga nem lehet egyéb, mint a mélyebb alapok kifejezési formája.

Igy fogjuk fel mi, Deák pártiak, a viszonyt Magyarország és Ausztria közt.

Nem egy közös uralkodó ház kedvéért kovácsoltatnak össze országok érdekei egy sötét korszak tradíciói szerint, melyek a nemzetek méltóságát csak sértetik.

A chablon jelszavai; Ausztria iránti viszonyunk alapja; a personal-unio és a 19-ik század közjogi fogalmai. Az uralkodó ház közössége fogalmánál a lyománya az érdekek közösségnek.

Hanem közös az uralkodóház az országok közös érdekei kedvéért.

II.

A baloldal ellenkező nézetei. E feudális nézet összütközése a szabadelvűséggel a védelem vitatásával. T i s z a formulációja.

A baloldal és matadorjai persze egészen ellenkező nézetből indulnak ki, és azt állítják, hogy a közös érdekek is csak az uralkodóház közösségéből erednek.

E feudális nézetből folyó összütközések a szabadelvűség a-b-c-jével sehol sem mutatkoznak oly praeguánsan, mint a vitákban a védelem ügye felett.

A közösügyi bizottság vitáiban, miön a részletes tárgyalásnál a 15-ös albizottság munkálatának 2-dik pontja került szőnyegre T i s z a Kálmán e nézetet így formulázta :

„Azon kötelezettségek, melyeknek létezését az előfeltételek teljesítése után tagadni egyáltalában nem akarom, egyedül a fejedelem, illetőleg a dynastia iránti kötelezettségek; törvényeink alapján semminemű kötelezettségek az ő Felsége uralma alatti egyéb országok és tartományok irányában bennünket nem illetnek.“

— — — „Kötelességünk, hogy védjük fejedelmünk jogait külmegettámadások ellen; és itt annyiban térek el a bizottsági javaslattól, hogy én ezen védelem kötelezettségét is egyenesen a fejedelem személyére óhajtanám vitetni, és úgy magyaráztatni, mint a mely védelemmel a fejedelemnek és a fejedelem jogainak tartozunk. Meggyőződésemszerint tisztán foly ez a personálunio alapjából, mert az én

meggyőződésemszerint különben is egyedüli kapocs Magyarország és a magyar király többi országai és tartományai közt a fejedelem ugyanazonossága.“

Bátran mondhatjuk, hogy a 15-ös munkálat 2-ik pontja mai egész közjogi állapotainknak talpköve, s hogy evvel az egésznek alapja dől össze.

Ép úgy alapja az ellenzék egész közjogi állásának Tisza Kálmán ez expectorációja, s evvel ugyanegy bíráló alá esik; evvel együtt áll s bukik.

Az 1723. I. t. cz. köszönetet mond a Felség azon 1723 I. és II gondoskodásáért, mely az örökös tartományokkal minden még külmeztámadás esetére is egyesülés megállapítására czélezott. Az 1723. II. 1. szerint őseink a nűági utódkövetkezést azért is állapítják meg, hogy az ország kül- és bel-veszély esélyei elől biztosittassék. Hatalmi gyarapodást vártak e lépéstől, a mit megint csak amaz egyesülés adhatott.

És az egyesülést kivel kötheték?

Saját királyunkkal igenis, de nem mint saját királyunkkal. Ez csupán mint ilyen, hatalmi növekvést nem biztosíthatott; biztosíthatá, mint örökös tartományainak teljhatalmasa.

Tisza felfogása az ellentmondást önmagában hordja.

Szerinte csak fejedelmünk jogait tartozunk védeni.

Ennek indoklása viszonyunkkal Ausztriához henyé dolog, ha e jogok alatt azokat értjük, melyek a magyar királyt, mint ilyent illetik. Ez egyszerű állampolgári kötelesség. Az indoklás tehát csak azon jogára vonatkozhatik, mik mint nem magyar királyt illetik.

E jogok két részre fognak oszolni.

Az ellentmondás Tisza felfogásában Magyarország mint az örökös tartományok peczéje.

Vagy ugyanazonosak az örökös tartományokéival, és csak is ezekből folynak.

Vagy jogai a fejedelemnek az örökös tartományok irányában.

Tiszának concedálni kell, vagy hogy ama jogok, tulajdonkép tehát mégis csak az örökös tartományok jogai iránt is vannak kötelezettségeink; vagy hogy egész felfogásának, és az abból folyóknak csakis akkor van gyakorlati értéke, ha összettközés forog fenn a fejedelem és örökös tartományai közt. Így a *pragmatica sanctio* egyebet nem mondhatna, mint hogy az örökös tartományok peczérjei vagyunk; ezt akarhatja a baloldal, de őseink nem akarhatták.

Állitva, hogy csak fejedelmünk iránt vannak kötelezettségeink:

Vagy csupán csak mint magyar királyt értjük őt, s akkor a *pragmatica sanctio* üres szó, üres papíros, mert a magyar király iránt kötelezettségeink anélkül is állnak.

Avagy értjük őt, mint az örökös tartományok fejedelmét is, és akkor minden nemzetközi jog szerint ugyanazon kötelezettséggel vagyunk az örökös tartományok iránt, mint fejedelmünk iránt.

A magyar király „többi országai.”

De persze Tisz a logicája még annyira sem futja, hogy a magyar király és az örökös tartományok fejedelme közt distinguáljon. Azért beszél „a magyar király többi országairól.” A magyar királynak „többi országai” nincsenek; a kié a többi ország, az a személy ugyan, de más fejedelem olyannyira, hogy mint olyan más nevet is viselt nem egyszer; így V. és egyuttal I. Ferdinánd.

Ugyanazt beszéli itten Tisz a, a mit Bach, mi-

dön azt beszélte, hogy Magyarország az „ausztriai császár országa.“

De az egész vita magva ezekben fekszik:

A baloldal csak a fejedelem iránt vállal kötelezettséget.

A többség elvállal ilyeneket az örökös tartományok iránt is.

A baloldal azt hiszi, hogy a többség eljárása függetlenségünket korlátozza, a sajáté pedig azt csorbitatlanul őrzi.

Pedig a distinctio teljességgel hibás. Az egész nem is függetlenségi, hanem tisztán szabadelvűségi kérdés.

Ugyanis, midőn a *pragmatica sanctio*ból következő kötelezettségeinkről van szó, lennének is ezek bár kizárólag csak a fejedelem irántiak, a baloldal sem értheti a fejedelem alatt csupán a magyar királyt, mert ennek jogai iránti kötelezettségünkre *pragmatica sanctio*ra szükség sincs.

Hanem érti az örökös tartományok fejedelmét, mondván, hogy az örökös tartományok iránt ugyan nincs, de fejedelmünk iránt vannak kötelezettségeink.

Már most, ha ott a hol a kötelezettség nemcsak, önkéntes hanem kölcsönös is, egyáltalában szó lehetne arról, hogy a kötelezettség az önállóságot csorbitja, kérdjük, mikor csorbitaná inkább: ha e kötelezettséget az idegen ország iránt, vagy pedig ha az idegen ország fejedelme iránt vállaljuk el?

Nos, legjobb esetben is azt fogjuk mondani, hogy itt különbség nincs.

De igeis abban van különbség, hogy a baloldal *intentió*i összeütközésben állnak

A vita magva;
nem függet-
lenségi- ha-
nem szabad-
elvűségi kér-
dés.

a liberalismus elveivel, míg a többségéi azokat respectálják.

A baloldal szerint: valamint a *pragmatica sancti*ót képező törvényeinkben t. i. az 1723 I. és II. t. cikkelyekben az uralkodó Felsőég megajánlotta, hogy külmegettámadások ellen Magyarországot is védeni fogja, úgy viszont Magyarország is ő Felsőégét és az uralkodó házát jogaiban megvédeni tartozik. Több kötelezettsége pedig nincs.

Tehát ő Felsőégét és az uralkodó házát igenis, de azon országokat és tartományokat nem, a melyeknek erejével válthatja be ő Felsőége azon ajánlatát.

Ime a baloldal liberalismusa egy ecclatáns példában.

A baloldal liberalismusa egy ecclatáns példában.

Méltányos és várható-e, hogy önként beleegyezik egy nép abba, hogy fejedelme felajánlja egyszer mindenkorra annak nemzeti erejét egy másik nemzet védelmére — viszont-kötelezettség nélkül.

Nem, méltányos ez semmi esetre sem lehet — lehetséges is csupán csak akkor, ha ama nép akaratát ignorálják, ha erejét a fejedelem *absolutisticus*, korlátlan rendelkezése alatt levőnek akarjuk tekinteni.

Egyedül a *despotismus doctrinájának* elfogadása hozhat logicát ellenzékünk intencióiba.

S végre mindezekről eltekintve: jogunk sokkal jobban van biztosítva a *pragmatica sancti*óban, úgy a hogy a többség értelmezi, a hogy egyedül értelmezhető szabadelvűen, mintha abban a nemzet köteleztetnék e fejedelmi ház „jogait és dicsőségét“ általán biztosítani. Hányféle feudális dynastikus igényeknek, csodás becsvágyaknak szolgálhatna e felfogás, és következőleg nemzeti erőnk is vak eszközül.

III.

De végre a dolgot más, egészen ellenkező oldalról tekintve :

Nem igen volna köszönet ősaink bölcsességében, ha ők a *pragmatica sanctio* által csak a fejedelem személyével léptek volna szerződésre, s ha azon kötelezettségek alól, melyeket a fejedelem ama bilatális szerződésben elvállalt, az örökös tartományok népei magukat kivonhatnák.

Akkor aztán, míg mi külellenség ellen védeni tartoznánk az örökös tartományokat — mivel hogy azokban fejedelmünk kétségbevonhatlan birtoklási joga támadtatott meg — ők viszont nem kötelesek a magyar szent korona integritását oltalmazni.

Hiszen a kölcsönös védelmi kötelezettség csak közöttünk és a fejedelem közt áll fenn !

IV.

De ha kiindulva a 19-dik század fogalmaiból, emberi és nemzeti méltóságról — el kell vetnünk a tiszta personal-uniót, nem következik még, hogy az államtudományi értelemben vett reál-unióhoz kelene folyamodnunk.

Nem a *chablon* jelszavai ítélhetnek felettünk.

Midőn alkotmányunk a personal-uniót a nemzet méltóságának megfelelő alapra fektette, még épen nem állapított meg reál-uniót, mely önrendelkezésünket, önállóságunkat csorbitaná, hazánkat valamely másik állammal összeolvasztaná.

A ki a politikában kéket nem néz zöldnek, tudja ezt jól, s ha ki mai alkotmányunkat ily reál-uniónak mondja, jól számító ámitásból teszi.

A baloldal fel-fogásának egy másik consequence-quantitája.

Alkotmányunk viszonya personal és reál unióhoz ; jól számító ámitók : Schmerling és a baloldal.

Jól számítóból : mert méltán rettegi népünk e fogalomnak már csak nevét is.

Államtudományi értelemben vett ily reál-uniót akart Schmerling.

A feudális personál-uniót akarja a balközép.

Mi az egyiket hazánk önállóságával, a másikat szabadelvű érzületünkkel találjuk ellentétesnek.

Mi ragaszkodunk a mai közjogi alaphoz, mint a melyik a jelen körülmények közt hazánk önállóságának és a nemzet méltóságának egyaránt legjobban felel meg.

A véderő.

Ha egy önálló állam a reá tartozó véderőnek meghatározási, megajánlási és kiállítási jogát saját törvényhozása és kormánya által önállóan gyakorolja, ha ezenfelül haderejét saját nemzeti hadtestekbe foglalva és beosztva elkülönítve tarthatja. (a mi ugyan teljesen keresztülvive nálunk még nincs, de határozottan meg van állapítva az 1867-diki 12-dik törvényezikben) még akkor sincsen szövetségesével az államtudomány értelmében vett reálunióban, ha neki nem mint egyuttal saját királyának (mint nálunk), de még mint egészen idegen fejedelemnek is a védelmet követelő eset beálltával hadait alárendeli azokat vezérletére bizza (mely eset nálunknem forog fenn.) Magyarország és Ausztria viszonyában a kölcsönös védelmet követelő eset folytonos, mivel a pragmatica sanctió alapján a kölcsönös védelmi kötelezettség permanens, s így mindkét állam nem egymásnak, hanem ugyanazonos fejedelmének rendeli alá folytonosan hadseregeit.

A
ri

Pénzügyeink ;
a kereskedel-
mi- és vám-
szövetség; re-
servált jo-
gunk.

Hasonlag áll a dolog pénzügyi viszonyainkkal is. Állnak e tekintetben egymással oly viszonyban mint mi, külön fejedelmek souverain államai is.

De nemzetközi jogok és állapotok tanulmányozása nem volna baloldali declamátorainknak ártalmára.

Kereskedelmi és vámügyeinkben oly vámszövetséget kötöttünk és kötünk időről időre Ausztriával, mint a minőt a másikkal nem egy souverain állam kötött már. És ott van e tekintetben 64. pontja a tizenötös bizottság munkálatának, mely törvényeinkbe is átment, és mely függetlenségünket ekként biztosítja : Magában értetik, hogy ha és a mennyiben ez egyezkedés nem sikerülne : az ország törvényes jogai e részben is sértetlenül maradnak.

Magában értetik, hogy itt az államadósságok egy részének elvállalása szóba sem jöhet. Ez ügyben a számításba vehető nézetek közt soha sem volt elvi különbség.

Már az 1861-diki feliratban is az államadósságokat illetőleg az országgyűlés kijelentette, hogy „mindent, mit az alkotmányos jogok sérelme nélkül tenni lehet, a méltányosság alapján, a törvényszabta kötelesség mértékén túl is megtenni kész, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az absolut rendszer összehalmozott. ő Felsőge többi országainak jóléte, s azzal együtt a miénk is össze ne roskadjon.“

A jelen országgyűlés egyik mult ülészeki feliratában is ismételve lón e nyilatkozat, s ugy ment át a 15-ös bizottság 56. pontjába.

Ezen albizottság kisebbsége is e részben teljesen osztozott a többség nézetében. S még azonkívül Ghyeczy Kálmán egyik cikksorozatában is, melyben a közönsédekü viszonyok tárgyalásával foglalkozó országgyűlési alválasztmány munkálatát bírálta, komolyan ajánlja az államadósságok elfogadását.

Tisza Kálmán szintén bevallja, hogy az állam-

Az államadósság ; a 61-diki és a mostani országgyűlés, Ghyeczy és Tisza nyilatkozatai az államadósságról.

adósságok alól szabadulni „teljes lehetetlenség.“ Mert „az európai összes pénzvilág érdekei és annak roppant hatalmánál fogva az összes Európa követeli ezt tőlünk, épen úgy mint azon méltányos testvéri érzelem, melylyel a többi tartományok népei iránt viseltetünk.“

Küldgyeink.

Küldgyeink közössége nem involvál állam tudományi értelemben vett reál-uniót, és tiszta feudális personál-uniónál sem lehet és nincs is sehol sem különben.

Valamely uralkodó külön országaiban lehet külön és egymástól merőben független sok mindenféle — csak a külpolitika nem.

Ha lehetséges volna ez, akkor megtörténhetnék az is, hogy valamely fejedelem alatt álló külön államok külpolitikája összeütközne, külön, ellentétes szövetségekre, sőt háborúra is juthatnának: a két állam egymás ellen jogosult háborút viselhetne, a főhadparancsnok pedig mindkét részen ugyanazon közös uralkodó volna.

V.

Még egy tekintet; viszonyunk Ausztriához ma ép oly távol áll a reál-unióhoz mint bár mikor. Az alkotmányunkban történt változás.

Még egy tekintet, — mindezeknél döntőbb — mutatja ki kézzelfoghatólag, hogy viszonyunk Ausztriához ma sem áll egy lépéssel sem közelebb azon reál-unióhoz, mely egy állam önállóságát sorbitja, mintbármikor.

Midőn évszázados szövetségünk absolutistás kormányformája alkotmányossá vált, e változásnak kifejezést kelle nyerni együtt-érintkezési módunkban is.

Az alkotmányunkban történt változás mivel sem több mint csupán csak ez.

Egy pillantás a delegációk intézményére ki fogja tüntetni, hogy önállóságot csorbító reál-uniót ez intézmény épen nem állapíthat meg; hogy pedig a közös miniszterium semmi egyéb, mint a delegáció a képviselőletből az executivára alkalmazva, ép oly világos, mint az, hogy ennél fogva nem is eshetik más tekintet alá, mint maga a delegáció.

Egy pillantás a delegációkra paritás, alárendeltség, közösség.

Nos mindenekelőtt a delegáció, nem csak hogy a paritást, az egymás mellett semmiben sem sérti, és így alárendeltséget sem állapít meg, hanem még a közösségnek is csak minimumát hozza magával: a ritkán előfordulható eventuais néma közös szavazást.

De hogy az együttszavazás az örökös tartományokra volna előnyösebb mint reánk, csak az hiheti, a ki magunkat kevésbé egyetértőknek, vagy könnyebben elcsábíthatóknak tart, mint a másik felet.

Ezenfelül a delegáció önfejlesztésre nem képes testület; az országgyűlés függvénye, mely csakis egy ülőszakra választható, utasítás alávetve ugyan nincs de ha hatáskörét tullepné, maga törvénysértő, eljárása semmis volna.

A delegáció önfejlesztésre nem képes.

A mi több, független parlamentünk mellett messze háttérbe szoruló testület és nem egyéb, mint ennek egy küldöttsége.

Az állami egység és önállás eszméit kifejező parlament erős törvényhozó hatalom, mely maga mellett egyenjogú alakulásokat nem tűrhet.

A magyar parlament állása szemben a delegációkkal.

S a magyar parlament ez állása szemben a delegációkkal, ez intézmény természetete által elegendőképen biztosítva van. A delegációk alkotmányos de nem parlamentaris testületekké vannak szervezve. Parlamentünk és parlamentaris életünk egész vivője az országgyűlés.

Önállóságunk
critériuma ;
önállóságunk
a törvényho-
zásban semmi-
vel sem cseké-
lyebb, mint
bármely más
államé.

Végre önállóságunk megítélésében a legfontosabb az lesz, meddig terjed önállóságunk törvényhozásunkban. Válasz: Önállóságunk a törvényhozásban, a szót legtágabb értelmében véve, a fogalmat egész terjedelmében felölelve, semmivel sem csekélyesb, mint bármely más független államé.

És ez az, a mit a mai közjogi viszonyaink ellen declamálók leginkább szeretnek ignorálni, mivel a legcелatásabban beszél ellenük.

Ime törvényhozásunk egész terjedelmében egyedül és osztatlanul a magyar felelős miniszterium és a magyar parlament körébe esik ; Ausztriának sem képvisellete, sem kormánya, sem a közös miniszterek, sem a delegáció nem bír arra a legcsekélyebb befolyással sem.

A delegáció nem
törvényhozó
testület.

Ugyanis a delegáció nem törvényhozó testület ; tárgyai nagyfontosságuk mellett sem esnek a törvényhozás körébe.

A törvényeket nem szaporítja az, hogy a külügyminiszter politikája minő bírálat alá esik, s hogy milyen irányuak s irányuak azon iratok, melyeket a külhatalmakhoz küld, vagy azoktól vesz ; a delegáció másik főtenője a költségvetés azon részét illeti, mely a *pragmatica sancti*óból folyólag közös.

A törvényezik kritériumául csakis azt tekinthetjük, hogy az mindaddig érvényben áll, míg más törvényezikk által el nem töröltetik, vagy módosittatik.

E tétel a költségvetésre — egy évi érvényénél fogva — egyáltalán nem alkalmazható.

VI.

A közösügyek
areál-unióban,
a mi viszo-

Közös érdekek implicate magukban foglalnak közös ügyeket. Közös érdekeknek megfelelően közös ügye-

ket csak egyértelműleg lehet elintézni. Közös ügyeket egyértelműleg a magánéletben is csak közösen lehet elintézni.

E szoros láncolat végeredménye tehát nem csak államtudományi értelemben vett **reál-unióból**, hanem következik oly állandósított **érdekszövetségből** is, mint a minőben mi állunk Ausztriával.

Hogy egyébiránt a **personál-unió** is állit közös ügyeket, hogy viszonyunkban Ausztriához folyton voltak ezzel közös ügyeink; hogy ezeket őseink sem tagadták, de meg sem ütközhetek rajtuk; hogy végre e viszony teremtésére őseinket csakugyan **érdekközösségünk felismerése** bírta:

Mindezt történelmünk kétségbevonhatlanul bizonyítja.

Tudjuk, hogy a tiszta **personál-unió** feudalis idejében Hunyady János, noha csak kormányzó volt, mégis nem kerülheté ki, hogy a még gyermek uralkodó nevében az osztrák rendek befolyásos egyénéivel ne értekezzen közös érdekből származott ügyekről.

Ha **Mátyás király** dynastiája Bécs elfoglalása után megerősült volna, **personál-unió** mellett is kellett volna közös ügyekről együtt tanácskozni, mert Ausztriának azon időben szintén volt alkotmánya.

Midőn őseink 1723-ban az örökösödési jogot az uralkodó ház leányágára is kiterjesztették, a király választási jogot felfüggesztő e határozatot avval indokolták (1723. II. 1.) hogy az uralkodóházból származó fejedelmek az országot a török ellen megvédték, sőt határait a társországokra is kiterjesztették; hogy tehát ezen ország minden következő időkbén minden kül- és belzavaroktól és veszélyektől megoltalmaztassék, s a

nyunkban és a
personál unió-
ban; Hunya-
di és Mátyás;
1723. II. 1.
1848. Kossuth;
mit tettünk a
Schmerling-
féle octroy
után?

folytonos békemelaszt élvezetében (alma et continua tranquillitate) és minden, még külerő ellen is (omnem vim etiam externam) őszinte összetartásban. (sincera animorum unione) szerencsésen megtartassék.

Nem a dynastiában kereshetjük mindezek alapját, hanem a dynastia örökös tartományaiban. Mert abban, a miért őseink hálát adtak a dynastiából származott királyoknak, nem csak saját hadaink, hanem Ő Felségeik más hadai, németek, spanyolok, belgák is vettek részt; az indoklásnak nem volna alapja, ha azt, a mi akkor történt, nem kívánták volna jövőre is biztosítva tudni. Már pedig ilyen biztosítás csak kölcsönös lehet, valamint hogy mi is nem egy izben mentettük meg Ő Felsége örökös tartományait.

Ime a közös érdeken alapuló állandósított szövetség, mely implicite magában foglal közös ügyeket.

És mihelyest a lajtántúli tartományok ismét alkotmányt kaptak — mi 1848 óta több izben történt — a közös ügyek legott szóba jöttek.

Mit tettünk 48-ban?

A közös ügyeket Kossuth sem tagadta.

S mit tettünk később, a Schmerling-féle oertroy után?

Követeltük alkotmányunk teljes visszaállítását, de egyszersmind több alkalomkor kinyilatkoztattuk, hogy mihelyest ez megtörtént, mihelyt törvényhozási képességünket visszanyertük, a közös ügyek elintézéséről gondoskodni fogunk.

III.

VISSZAPILLANTÁS.

A baloldal — mondhatni ezek után — a tárgyalat egyes kérdéseknél ugyanolyan mértékben jött összeittkőzésbe a szabadelvűséggel, a minöben összeittközött a Deák-párttal.

Ha mindezek daczára a baloldal valahányszor a politikai szimpadra lép, soha sem feledi el magát kemni-fenni a szabadelvűségnek — persze csak názával; ha a parlamenti többségre és annak kormányára mindenütt szeret szabadelvűség tekintetében rálicitálni — persze csak szavakkal; ha felmelegítette a peesovics szót, hogy azt rákenhesse azokra, kik az egykori peesovicsok ellen a legférfiasabb elszántsággal és fényes sikerrel harcztak; ha monopolisálja magának a szabadelvűséget, elegendőnek tartván erre azt, — hogy ellenzék, keveset törődve a liberalismus nagy principiumaival ha azok számvetésébe nem illenek; ha egyszóval: par excellence szabadelvű pártnak proclamálja magát. — akkor meg kell vallanunk sajnálattal, minden tiszteletünk mellett, melylyel a párt sok jeles tagja irányában viseltetünk, maga a párt és politikája soha sem lesz képes előttünk tiszteletet gerjeszteni.

A nemzeti létnek és a szabadelvűségnek csak egymástól korlátolt lehető maximumát elérni: ez minden józan pártnak politikája.

Értjük és tiszteljük az olyan politikát is, mely törekvéseiben az egyiket partról hányja teljesen, hogy

elérhesse a másiknak absolut maximumát; elveti a szabadelvőséget és nemzeti terjeszkedésre igyekszik, nem véve tekintetbe semmi mást; avagy le tud mondani a nemzeti létről, hogy a liberalismus elveit inangurálhassa utolsó consequentiáiban is.

Értjük és tisztelhetjük, de nem követhetjük sem eszünkkel, sem szívünkkel.

Eszünkkel nem, mivel utópiáknak tartjuk ezeket is, úgy mint minden abstractiót az exigienciák terén.

Szívünkkel nem, mivel szívünkben hordjuk nem csak magyarságunkat, hanem szabadelvőségünket is, nem csak szabadelvőségünket, hanem magyarságunkat is.

De a baloldal nem esik ezeknek sem kategoriájába. Az a mit tesz, ellentéte annak a mit hirdet. Ezért politikáját nem tisztelhetjük; céljait pedig nem értjük.

F Ü G G E L É K.

A közös viszonyok

iránti javaslat kidolgozására kiküldött bizottság

kisebbségének különvéleménye.

1. A magyar korona alá feloszthatlanul tartozó országok az 1715: III. és 1791: X. t. cz. szerint semmi más ország vagy népnek alá nem rendelt, saját alkotmányral bíró, s ennél fogva törvényesen megkoronázott királya által csak saját alkotott és alkotandó törvényei szerint kormányozható, s kormányzatának egész rendszerére nézve független szabad ország.

2. Azon kapcsolat, mely egyrésztől a magyar korona országai, más részről ő felségének többi országai és tartományai között jogilag fennáll, az 1723: I. és II. t. czikken alapszik, melyek Magyarországra nézve a *pragmatica sancti*ót képezik.

3. E szerint a magyar korona országai és ő felségének többi országai s tartományai között semmi más kapcsolat nem létezik, mint az uralkodónak ugyanazonossága és az egyedül erre alapított, az uralkodó háznak az 1723: II. t. cz. 5., 6. és 8. §§. által trónöröklésre jogositott ágai kihaltáig terjedő feloszthatlan birtoklás.

4. Ezen jogalapot nem változtatta meg azon körülmény, miszerint az egy közös uralkodó alatt álló ma-

gyar korona országai és ő felsége többi országai s, tartományai feloszthatlan és elválhatlan együtt-birtoklásának a *pragmatica sanctio* által lett megállapításából önként következik, hogy a közös fejedelemnek az említett együtt birtoklandó országok és tartományok birtokábani megvédése, vagyis a közös biztonság, s annak fenntartására a kölcsönös védelem, a *pragmatica sanctio* egyik főczélja volt.

5. Mert a *pragmatica sanctio*, midőn megállapította a Habsburg-ház nő-ága trón-öröklésének jogát, rendét és határát, s ennek folytán kimondotta, hogy azon országok és tartományok, melyek akkoron egy közös uralkodó alatt állottak, a megállapított öröklési rend szerint feloszthatlanul és elválhatlanul együtt birtoklandók; határozottan kikötötte egyszersmind azt is, mint a *pragmatica sanctio* elfogadásának feltételét: hogy az együtt-birtoklásnak az örökösödési törvényben meghatározott tartama alatt is Magyarországnak állami függetlensége, közjogi és kormányzati önállása, sértetlenül fentartassék, s az más országok és tartományok módjára ne kormányoztassék.

6. Nem változtatta meg ezen jogalapot azon körülmény sem: hogy ő felsége a legmagasb királyi trónbeszéd szerint legközelebb alkotmányos jogokkal ruházta fel többi országait; mert az 1723: I. II. t. cikkében megállapított *pragmatica sanctio* két oldalú állami alapszerződés Magyarország s a Felsőleges uralkodóház között, melynek feltételei az uralkodónak egyoldalú tényével meg nem változtathatók; azon viszonyok tehát, melyek a magyar korona országait s ő Felsőleges többi országait és tartományait a *pragmatica sanctio* alapján a fejedelem ugyanazonságánál fogva közösen érdeklik, emezek jogi viszonyainak a közös fejedelem irányában lett meg-

változása után is, csak a magyar korona országai jogainak épségben tartásával rendeztethetnek.

7. Miután azonban az országgyűlés m. évi febr. 24-én kelt válaszfeliratában már kijelentette: hogy szorosán ragaszkodván a *pragmatica sanctio* minden pontjaihoz, nem akarhatja, hogy annak egyik fő célja, a közös biztonság elérhetetlen legyen; — kijelentette továbbá, hogy figyelembe veendi ő Felségének azon böles és igazságos elhatározását, mely szerint többi országait és tartományait is alkotmányos uton akarja kormányoztatni; — s valamint 1861-ben is már kimondotta, érintkezni akar azokkal esetről esetre, mint alkotmányos népekkel, s mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel hazánk függetlenségének s az ő függetlenségüknek megóvása mellett.

8. Ezen szempontokat tekintettük irányadóknak, midőn azon viszonyoknak, melyek hazánkat ő Felsége többi országaival és tartományaival az uralkodó személyének ugyanazonságánál fogva közösen érdeklik, megállapítása és miként kezelése iránt véleményünket előterjesztjük; mielőtt azonban ezt tennők, előlegesen a következőket jegyezzük meg:

1-ör. A *pragmatica sanctio*ból Magyarországra háramló kötelesek csak azon esetben tartathatnak létezőknek, ha Magyarország irányában is teljesítve lesz mindaz, a minek törvényeink értelmében Magyarországot illetőleg teljesíttetnie kell.

2-szor. A magyar korona országainak ez esetben

is csak fejedelmünk, illetőleg az uralkodóház, — nem pedig a velük egy uralkodó alatt álló országok és tartományok iránt vannak kötelességeik.

3-or. A magyar korona országait Ő Felsége többi országaival közösen érdeklő viszonyok és azok kezelésének módja csak a törvényesen egybegyűlt magyar országgyűlésnek s a törvényesen koronázott magyar királynak közös megegyezésével alkotandó törvény által állapíthatatnak meg.

4-er. Mind az, a mi a közösen érdeklő viszonyok tárgyában megállapítandó lenne, tetteleg életbe nem léphet mindaddig, míg

a) Magyarország alkotmánya és területi épsége tetteleg életbe nem lépett.

9. A mi már a közösen érdeklő viszonyokat illeti, ezek, a *pragmatica sanctio*t kiindulási pontul mind Ő Felsége, mind az országgyűlés elfogadván, — a következők:

1-ör. Azon külügyek, melyek mind a magyar korona országait, mind Ő Felsége többi országait és tartományait illetik.

2-or. A közös biztonságnak fenntartására szükséges kölcsönös védelem.

10. Ezekre nézve — fennhagyva Ő Felsége többi országainak és tartományainak őket illetőleg a saját részükről alkotmányos intézkedést — a magyar korona országainak részéről következők lennének megállapítandók:

I. A külügyekre nézve:

11. A magyar korona országai külügyeinek vezérlése Ő Felsége királyi jogaihoz tartozik; azoknak

egyéb országaitól s tartományaitól független önállását azonban ő Felsége külügyi érintkezéseiben minden alkalommal nyilvánítni és elismerésre juttatni fogja.

12. Ő Felsége minden külügyekben a személye mellé rendelt magyar felelős minisztert mindig, hadüzenet, békekötés, vagy más nemzetközi szerződések kötése alkalmával pedig az összes magyar felelős miniszteriumot is meghallgatandja.

13. Ő Felségét követei és meghatalmazottai a külhatalmasságoknál mint osztrák császárt és magyar királyt képviselik; s azért azoknak meghatalmazványaikban, valamint minden nemzetközi szerződésekben, s a külügyekre vonatkozó jegyzékekben és más kiadványokban az osztrák császári czim mellett a magyar királyi czim is, nemcsak az okiratok bevezetésénél és ratificatiójánál, hanem azok szövegében is mindig használtassék, s minden külügyi kiadványoknál és jelvényekben az osztrák császári mellett, a magyar állampécset illetőleg czimer is alkalmaztassék.

14. Jogában áll ő Felségének magát egyedül saját idevonatkozó jogainak gyakorlása végett a külügyi tárgyalásokban az uralkodóház minisztere által helyettesítettetni, ki sem Magyarországnak, sem ő Felsége többi országai és tartományainak minisztere nem lehet. Akár személyesen akár ezen helyettese által vezérelje azonban ő Felsége a külügyeket, minden okmányoknál az oldala mellé rendelt magyar felelős miniszter ellenjegyzése is szükséges, a mi nélkül azok Magyarországra nézve érvénynyel birni nem fognak.

15. Mind az ő Felsége személye mellé rendelt felelős magyar miniszternek, mind az összes magyar felelős miniszterium tagjainak ő Felsége előtti nyilat-

kozatairól, vagy az uralkodóház miniszterével folytatott tárgyalásaikról hiteles jegyzőkönyvek fognak vezetettetni, melyek Magyarország országgyűlésének kívánatára az illető okiratokkal együtt — a mennyiben ezeknek közlése a magyar korona országai és tartományai érdekének sérelme nélkül történhetik — előmutatandók.

16. A nemzetközi szerződések — a mint a magyar korona országainak és ő Felsége többi országainak s tartományainak érdekei engedik — azonnal tudomás végett közlendők Magyarország országgyűlésével, s ha kereskedelmiek, vagy akár a magyar korona országaira, akár azok egyes polgáraitra valamely terhet vagy kötelezettséget hárítanak, vagy a magyar korona országai területének határait változtatnák meg, csak Magyarország országgyűlésének jóváhagyása után fogantathatók.

17. Mihelyest egyébiránt Magyarország alkotmánya tetteleg visszaállítva lesz, s ő Felsége többi országai és tartományai is valódi alkotmányt nyervén, e részbeni alkotmányos jogaik miként gyakorlására nézve nyilatkozhatnak, kész lesz az ország arra, hogy a közös fejedelem vezérlete alatt álló külügyek kezelésének egyszerűsítése és könnyítése czéljából, a jegyzékek váltása, a külföldi képviseltetés és a más hatalmak képviselőivel való érintkezés módjára nézve ő Felsége többi országaival és tartományaival, mint független szabad ország más független szabad országgal, az ország fent elősorolt jogainak sérelme nélkül időnként egységre lépjen.

18. A külügyi kezelés költségeinek fedezésére megkivántató összegeket a magyar miniszterium előterjesztésére az országgyűlés évenként megállapítandja.

II. A közös biztonságnak fenntartására szükséges kölcsönös védelemre nézve:

19. Magyarország törvényes királyát jogaiban minden kül megtámadás ellen a törvények rendelete szerint megvédeni mindig kész leendő; de továbbá is fenntartja magának, hogy a védelem esetének beállta és annak miként teljesítése felett, a fennálló törvények értelmében, az országgyűlés határozzon.

20. A magyar korona országainak hadserege ő Felségének legfőbb parancsnoksága alatt áll. Belső-vezetére nézve minden fegyvernemekkel, segédosztályokkal és intézetekkel ellátandó, és jelvényein a magyar állam czimert és színeket viselendi.

21. Mindazokban, mik a végrehajtás körében a magyar korona országai hadseregének vezérletére, vezényletére és taktikai belső-vezetére vonatkoznak, ő Felsége maga, vagy az általa egyedül saját ide vonatkozó jogainak gyakorlása végett helyettesítendő fő hadparancsnok által, a magyar honvédelmi, illetőleg az 1848: III. t. cz. 8-ik §-nak esetében, a személye mellé rendelt magyar felelős miniszter ellenjegyzése mellett intézkedik; Magyarországon csak oly rendeleték lévén végrehajtandók, melyek saját miniszterének ellenjegyzésével vannak ellátva.

22. Minden egyebekre nézve azonban az ország külön intézkedési jogát, úgy törvényhozási, mint kormányzási tekintetben, a hadügyre vonatkozólag is, törvényeink értelmében magának tartja fenn. A többek között jelesen:

a) A magyar korona országai hadseregének időnkénti kiegészítését, az újonczok megajánlásának jogát, a megajánlás feltételeinek s a szolgálati időnek meg-

határozását, ugyszintén a katonaság elhelyezését, élelmezését és felszerelését illető intézkedéseket eddigi törvényeinek alapján mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében.

b) A magyar korona országai védelmi rendszerének megállapítását, melynek újabb szabályozása vagy alakítása a magyar korona országaira nézve azontúl is mindenkor csak a magyar törvényhozás útján fog megtörténhetni.

c) Saját törvényhozása, illetőleg kormányzata utjání intézkedést hadserege egyes tagjainak mindazon magyarországi polgári viszonyai, jogai és kötelességei felett, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak.

23. A magyar korona országainak hadserege béke idején mindig azok területén tartandó.

24. A magyar koronának alattvalói honvédelmi kötelességüknek a törvény értelmébeni teljesítésében csak a magyar korona országainak hadseregéhez sozoztathatnak.

25. A magyar korona országai hadseregének mind a1, mind főtisztségeire — ide értvén a tábornokokat is — azon országoknak szülöttei alkalmaztassanak.

26. Ő Felsége a magyar korona országai hadseregének azok területén kívüli alkalmazását csak az 1848. III. t. cz. 8. §-ban megállapított módon, más, ahhoz nem tartozó katonaságnak a magyar koroua országainak területére való behozását és itteni alkalmazását pedig, a törvények rendelete szerint, csak az országgyűlésnek megegyezésével határozhatja el.

27. A magyar korona országai hadseregének mindennemű költségeit mind béke, mind háboru idején a magyar miniszterium előterjesztésére évenként az országgyűlés állapítja meg.

28. A 14-ik és 27-ik §-ban említett kül- és hadügyi költségeknek előleges felvetését a magyar miniszterium évenként ő Felsége többi országai és tartományai minisztereivel folytatandó előleges értekezés mellett készíteni el, s a magyar korona országainak egyéb államköltségei felől készitendő előleges költségvetéssel együtt elhatározás végett évenként indokolva, az országgyűlés elébe terjesztendi.

29. Az előző 28-dik §. szerint országgyűlésileg megállapított összegek a magyar miniszterium által behajtatván, az illető külügyi pénztárba időnként rendszeren átszolgáltatnak, illetőleg pedig rendeltetésük céljaira a magyar honvédelmi miniszter által fordittatnak.

30. A magyar korona országai részéről a külügyi pénztár feletti ellenőrködést, az ő Felsége személye mellé rendelt miniszter gyakorlandja; s az erről szóló számadások is, megvizsgálás végett, a magyar miniszterium által évenként az országgyűlés elébe terjesztendők.

31. A 21-ik és 18-ik §§-ban említett kül- és hadügyi tárgyakra vonatkozó oly kérdések iránt, melyekre nézve Magyarország országgyűlésén ő felsége többi országainak és tartományainak alkotmányos törvényhozásában az illető miniszteriumok előterjesztéseire létrejött megállapodások eltérnek egymástól, az ország az egyetértésnek elérhetése végett késznek nyilatkozik arra, hogy mind Magyarország országgyűlése, mind a többi országok és tartományok említett alkotmányos törvényhozása — bármelyiknek felszólítására — saját keblükből esetről esetre a paritas elvén egy javaslat-készítő küldöttséget választaszanak, mely két küldöttség az egyet-

értés létrehozását megkísérettse, és javaslatát, vagy — ha egyező értelemre nem juthat — az eltérő javaslatokat további tárgyalás és elhatározás végett az őt kiküldött testülethez jegyzőkönyvei kíséretében beadja.

32. Ezen küldöttségek felváltva Pesten, vagy ő Felsége többi országainak és tartományainak önmaguk által, ő Felsége beleegyezésével kijelölendő valamely városában ülnek össze.

33. Azokban a két küldöttségnek elnökei közösen elnökölnek, s a tollat a két küldöttségnek külön tollvivői egyetértve — mindegyik saját nyelvén — vezetik.

34. Ezen javaslatkészítő küldöttség ülésiben mind a magyar korona országainak, mind ő Felsége többi országainak és tartományainak miniszterei részt vehetnek, sőt az egyik vagy másik küldöttség kívánatára részt venni, s a megkívántató adatokat, okiratokat és felvilágosításokat előterjeszteni tartoznak.

35. Ezen küldöttség javaslatai az országgyűlést határozási jogának szabad gyakorlásában nem korlátozzák; s a magyar korona országaira nézve ezen javaslatoknak országgyűlési tárgyalás alá vétele után is, törvény erejével csak azon határozat birand, melyet Magyarország országgyűlése ő Felsége megegyezésének hozzájárulásával meg fog állapítani.

36. Egyedül a fentebbi §§-ban tárgyalt viszonyok azok, melyek a magyar korona országait s ő Felségének többi országait és tartományait — a pragmaticai sanctiót véve kiindulási pontul — a fejedelem személyének ugyanazonosságánál fogva közösen érdeklík; önként értetik azonban: hogy az ország, önállásánál és függetlenségénél fogva, mindezen határozatokat is ő

Felségének megegyezésével, a többi országok és tartományok hozzájárulása nélkül, bármikor megváltoztathatja; s hogy mindezen határozatoknak érvénye a Felséges uralkodóház trónöröklésre jogosított minden ágainak kihaltával, az 1723. II. t. cz. 11. §-nak értelmében, különben is önmagától megszűnend.

37. Vannak azonban oly nagy fontosságú tárgyak, melyekre nézve Magyarországnak s ő Felsége többi országainak és tartományainak kölcsönös érdekeinél fogva kész lesz az ország arra: hogy önálló intézkedési jogának sértetlen fentartása mellett ő Felsége többi országaival és tartományaival, mint önálló szabad országgal, időről időre kötendő nemzetközi szerződések útján egyetértőleg intézkedjék.

III A közvetett adók, az államegyedáruságok és a kereskedelmi ügy.

38. A közvetett adókra és államegyedáruságokra nézve Magyarországnak joga saját törvényhozása és kormánya által intézkedni, kétségbevonhatlan és jövődre is sértetlenül fentartandó.

39. Kész azonban az országgyűlés arra: hogy ezekre vonatkozólag kölcsönös egyezkedés útján időről időre, bizonyos évek tartamára oly elvek állapittassanak meg, melyek lehetővé tegyék a közbenső vámsorompók vissza nem állítását a nélkül, hogy a magyar korona országai és ő Felsége többi országai és tartományai, a közvetett adók iránt hozott határozataik által, egymásnak azokból eredő jövedelmeit megsemmisíthessék.

40. Azon esetre mindazonáltal, ha az említett elvek iránti kiegyezés most vagy bármikor nem sikerülne, fentartja az ország magának azon jogát: hogy a

közvetett és államegyedárusági adóknak a magyar korona és ő Felsége többi országaiban megállapítandó díjszabásai között létezendő különbségnek, az ily adóval terhelt áruknak, a magyar korona országaiból ő Felsége többi országaiba s tartományaiba, és azokból ide szállításánál eszközendő kiegyenlítése végett a közbenső vámvonalt visszaállítása nélkül is zárvonalt állithatson fel.

41. Az említett elvek feletti egyezkedések kölcsönös alku és szerződés által történnek oly módon, mint két egymástól jogilag független ország hasonló egyezkedései történnek; a két félnek felelős miniszteriumai t. i. közös egyetértéssel készítsék meg a szerződési részletes javaslatot, és terjesszék azt elhatározás végett, mindenik az illető törvényhozás elé.

42. A kereskedelmi ügyekben a *pragmatica sanction*, valamint számos egyéb törvényeink szerint is, a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól külön álló, azoktól független országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedni, s azokat vámvonalak által is szabályozni teljes joggal bírnak, s e jog jövőre is fentartandó.

43. Miután azonban közöttünk és ő Felségének többi országai s tartományai között, az érdekeknek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak, s a kereskedés szabadsága minden tekintetben jótékony, kész az országgyűlés arra, hogy egy részről a magyar korona országai, más részről ő Felsége többi országai és tartományai között, számosabb évekig tartandó bizonyos időszakra, olyatén vámszövetség köttessék, melynek tartamára a külkereskedelmi politika, a közös vámszabályzat s a megkívántató nemzetközi kereskedelmi szerződések, a magyar korona országainak és ő Felsége

egyéb országainak s tartományainak területére nézve, illető miniszteriumaik közbejöttével s törvényhozásaik jóváhagyásával, előre, egyetértőleg megállapittatván; egyébiránt ezen közös külvámvonalom belől teljesen szabad legyen a kereskedés a magyar korona országai és tartományai között, s a külvámügy ezen idő alatt mind a magyar korona országainak, mind ő Felsége többi országainak s tartományainak miniszteriumai által, mindegyik által, t. i. saját területén, egyenlő elvek szerint ugyan, de önállólag kezeltesék.

44. Ezen vámszövetségi szerződés az éveknek, melynek tartamára kötött, lejártával, csak mind a két félnek közös egyetértésével lesz megújítható és feltételei, valamint ügyei kezelésének módja is, megkötésénél lesznek kölcsönös megegyezéssel megállapítandók.

45. Ezen vámszövetségi szerződés megkötése kölcsönös alku által oly módon történék, mint fentebb a közvetett adók és államegyedáruságok elveire nézve javaslatba tett államszerződés megkötésének módjára nézve előadatott.

46. Minthogy továbbá vannak még a kereskedelmi ügygyel kapcsolatban levő más fontos tárgyak is, melyeknek elintézése egyetértve czélszerűbb lehet, a magyar korona országai ezekre nézve is önálló törvényhozási és intézkedési joguknak teljes fenntartása mellett mindig készek lesznek ő Felsége többi országaival s tartományaival, mint önálló nemzet más szabad nemzettel, felelős miniszteriumuknak közbejöttével, s mind a két fél kölcsönös érdekeinek méltányos figyelembe vételével, azon módon, mely a vámszövetség megkötésére nézve fentebb előadatott, attól mindazonáltal elkülönözve, időről időre, esetenként kötött kölcsönös szerződésre lépni.

47. Azon esetre, ha az említett vámszövetségi szerződés most, vagy jövőben, meg nem köttethetnék, Magyarország országgyűlése a magyar korona országainak összes kül- és belkereskedelmi ügyei iránt, a körülményekhez képest, minden, ugy törvényhozási, mint kormányzati tekintetben önállólag fog intézkedni: s a magyar korona országai és ő Felsége többi országai s tartományai között a legujabb időkgig fennállott, s a törvényhozás közbejötte nélkül törvénytelenül megszüntetett közbenső vámvonalat is, a körülmények ugy kívánván, visszaállithatja.

A mi végre

IV. Az államadósságokat illetőleg:

48. Magyarországot alkotmányos állásánál fogva oly adósságok, melyek az ország törvényszerű beleegyezése nélkül tétettek, jogilag nem terheltetik.

49. De kijelentettük már ezen országgyűlésen s a legmagasabb trónbeszédre felküldött válaszfeliratunkban, hogy ha a valóságos alkotmányosság hazánkban és ő Felsége többi országaiban is mielőbb tetteleg életbe lép, készek vagyunk, mint már 1861-ki feliratunkban is nyilvánítottuk azt, a mit tennünk szabad, s önállásunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta köteletség mértékén túl is, méltányosság alapján, politikai tekinteteből megtenni, hogy azon súlyos terhek alatt, miket az absolut rendszer eljárása összehalmozott, ő Felsége többi országainak jóléte s azzal együtt a mienk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz időknék káros következései rólunk és róluk elhárittassanak.

50. E tekintetknél fogva tehát, s egyedül ezen alapon kész most is az ország az államadósságok terhének egy részét azon módon, mint rendkívüli esetekben, rendkívüli ajánlatok országgyűlésileg mindig tétettek, elvállalni, s ez iránt ő Felségének többi országaival és tartományaival is, mint szabad nemzet szabad nemzettel felelős miniszteriumának közbejöttével értekezésbe bocsátkozni a következő feltételek alatt :

1-ör. Az államadósságokból a magyar korona országainak terhére felvállalendő összegnek meghatározása magát Magyarország országgyűlését illetvén, az ez iránti értekezés oda ne magyaráztathassék, hogy Magyarország azáltal az államadósság elvállalása vagy el nem vállalása iránti elhatározásának szabadságáról már lemondott.

2-ör. Az államadóssági ügy mibenlétének, jelestül ezen adósságok valóságos mennyiségének, minőségének, keletkezésük idejének, okainak, hová lett fordittatásuknak, s az azokból tett befektetéseknek teljes felvilágosítására szolgáló mindennemű adatok, ő Felsége által a magyar felelős miniszterium útján, az országgyűléssel hitelesen és kimerítőleg közöltessenek.

3-ör. A magyar korona országainak terhére felvállalendő adóssági összeg, azok fizetési képességének figyelembe vételével ajánltassék meg, s nagyobb összeg annál, melynek terhét a magyar korona országai anyagi erejüknek megrontása nélkül elbirhatnak — semmi esetre ne vállaltassék.

4-er. Az államadósságokból a magyar korona országainak terhére elvállalendő összeg erejéig, a többiktől elkülönözendő bizonyos tőkeösszegek nevezet szerint jelöltessenek ki és vállaltassanak el.

5-ör. Miután a nyereendő adatok, s a fentebbi feltételek alapján, az országgyűlés az államadósságokból a magyar korona országainak terhére elvállalendő összeg iránt nyilatkozandik, az országgyűlésileg hozandó határozat folytán a magyar felelős miniszterium ó Felsege többi országai és tartományainak minisztereivel, a magyar korona országainak terhére átvállalendő államadóssági tőkeösszegek kijelölése iránt értekezésbe fog bocsátkozni, s annak eredményét határozathozatal végett az országgyűlés elébe terjesztendi.

6-or. Az országgyűlés által elvállalendő államadóssági tőkeösszegeket az ország felelős miniszteriuma által maga önállólag fogja kezeltetni, s az ekképen elvállalendő összegben túl a létező államadósságokból a magyar korona országaira többé semminemű más teher vagy kötelezettség nem háramolhatik.

Jövöre nézve is ünnepélyesen kijelentetvén :

7-er. Hogy a valóságos alkotmányosság azon alapelvénél fogva, miszerint az országot saját beleegyezése nélkül adóssággal terhelni nem lehet, jövendőre sem fognak a magyar korona országai semmi oly adósságot magukra nézve kötelezőnek elismerni, melynek felvételéhez, az országnak törvényszerűen és határozottan kijelentett beleegyezése hozzá nem járul.

V.

51. Dalmát-, Horvát- és Tótországok, a Magyarhatárörvidék és Fiume, a jelen országgyűlésen eddig képviselve nem lévén, az országgyűlés kijelenti, hogy azt, a mit a közösen érdeklő viszonyokra s a fentebb tárgyalt egyéb államügyekre nézve is, azok a fentebbi javaslatoknak törvény erejére emelése előtt előterjesz-

tendenek, méltányos figyelembe venni, s a mennyiben a közös haza jogai és érdekei engedik, elfogadni kész.

Nyáry Pál.

Ghiczy Kálmán.

Bónis Sámuel.

Somossy Ignác.

Várady Gábor.

Ivánka Imre.

B. Simonyi Lajos.

Szontagh Pál.

Podmaniczky Frigyes.

Jókai Mór.

Keglevich Béla.

Prónay Gábor.

Tisza László.

Tisza Kálmán.

...
...
...

...
...
...

D^e BALLAGI GÉZA.

...
...
...

...
...
...